

KÄRNKRAFTSKOMMUNERNA
SWEDISH MUNICIPALITIES
WITH NUCLEAR FACILITIES

Protokoll fört vid sammanträde med KSO styrelse

Datum: fredag den 17 maj 2024

Tid och plats: kl. 09.00 - 11.30. Teamsmöte.

Närvarande

Nyköpings kommun: Ahmad Eid (M) och Tommy Jonsson (M).

Oskarshamns kommun: Andreas Erlandsson (S), Sven Gunnar Persson (KD) och Lucas Lodge (M).

Varbergs kommun: Ann-Charlotte Stenkil (M), Jeanette Qvist (S), Kent Norberg (S) och Björn Lindström (SD).

Östhammars kommun: Fabian Sjöberg (M), och Lisa Norén (S).

Tjänstemän: Jessica Thoesson, Varbergs kommun och Lars Blomberg, Oskarshamns kommun.

KSO- samordnare: Ted Lindquist.

Övriga närvarande

Vid sammanträdet deltar även två externa föredraganden, dels Desirée Comstedt, Vattenfall, dels Ane Håkansson, Forskningsprojektet ANiTA.

1. Föregående mötesprotokoll

Föreligger protokoll från senaste styrelsemötet den 3 mars 2024, som går igenom.

Beslut

Protokollet läggs till handlingarna.

2. Kommunrapporter

Varbergs kommun/lokala säkerhetsnämnden vid Ringhalsverket

Lokala säkerhetsnämnden har inte haft något sammanträde ännu. Produktionen med normal drift vid Ringhalsverket. Inga problem med driften. Arbetsgruppen kring Vattenfalls förstudie arbetar vidare tillsammans med berörda parter och gruppen har ett möte den 3/6.

Östhammars kommun/lokala säkerhetsnämnden vid Forsmarksverket

Forsmarksverket har fått klartecken från SSM om effektökning F1 från 1 070 MWh till 1 320 MWh. Efter sommaren kommer nya generatorer att installeras. Huvudförhandlingen om slutförvaret som skulle äga rum i maj har flyttats fram till efter sommaren.

Oskarshamns kommun/lokala säkerhetsnämnden vid Oskarshamnsverket

Lokala säkerhetsnämnden sammanträder den 22 maj. Revision vid O3 är inleddes i april har avslutats. Revisionen var medellång i år. Revisionen har präglats av trygghet och lugn. Nytt för i år är en arbets- och beteendesimulator som kallas ABS och ett välkomstcenter för de cirka 600 extra entreprenörer som arbetar tillfälligt under revisionen. Säkerheten går alltid först, vilket ställer höga krav på alla som arbetar här. Ungefär 1 700 arbeten hanterades under revisionen, varav ca. 200 avser tillkommande arbeten. Andelen inrapporterade observationer har ökat. Att rapportera observationer syftar till att främja säkerhetskulturen och det ständiga förbättringsarbetet. OKG har tecknat ett vätgaskontrakt med företaget Hynion, som har vätgastankstationer i större städer i de skandinaviska länderna.

Kommunen har beslutat att ta fram ny detaljplan för Simpevarpshalvön där de kärntekniska anläggningarna finns. OKG AB äger marken. Riksdagen har beslutat att de två berörda kommunerna även fortsatt kommer att få medel ur Kärnbränslefonden för sitt lokala granskningsarbete.

Lokala säkerhetsnämnden samarbetar med kommunens kommunikationsavdelning för att vässa sin neutrala information/kommunikation till medborgarna i sociala medier och på kommunens hemsida samt gentemot medierna.

Nyköpings kommun

Energiministern har besökt Studsvik den 16 maj. Tema för besöket rörde framtida behov ett nationellt kärnkraftsprogram och den gröna omställningen. Även Kärnfull Next deltog. Tyvärr kunde inte kommunen delta i besöket på grund av ett besök på SKR. Riksdagen kommer också att besöka Studsvik.

Samordnaren fick vid ett GMF- möte i Lovisa i Finland veta av Fortum att de arbetar med en förstudie i Studsvik. Detta föranleder en fråga om både Fortum och Kärnfull Next är inblandade i den pågående förstudien? Av svaret från Ahmed Eid framgår att Studsvik anser att samarbetet med Kärnfull Next fungerar bra. Samtidigt finns flera intressenter.

Beslut

Kommunrapporterna anses som mottagna.

3. Uppföljning av regeringens förslag PM "Ny kärnkraft i Sverige

Regeringen har utsett Pernilla Sandgren som särskild utredare för ny kärnkraft. Den särskilde utredaren ska se över nuvarande regler för att underlätta för ny kärnkraft. Syftet är att nå regeringens målsättning att Sverige senast år 2040 ska ha 100 procent fossilfri elproduktion.

Kärnkraft är en viktig del i att nå det målet. Kraven på strålskydd och kärnsäkerhet, i fortsättningen kallat strålsäkerhet, ska vara oförändrat höga.

Uppdraget är uppdelat i tre steg med slutdatum; del 1: 2024-12-30, del 2: 2025-08-29 och del 3: 2026-02-26.

Utredningsuppdraget har sin grund i tilläggsöverenskommelsen till Tidöavtalet – en färdplan för ny kärnkraft i Sverige (punkt 4). I överenskommelsen står det att nya tillståndprocesser kopplade till kärnkraft ska utformas så att kärnkraft med total effekt om minst 2500 MW ska finnas på plats senast år 2035. De politiska målen för 2045 är netto noll utsläpp av växthusgaser, fördubblad elproduktion (minst 300 TWh), utbyggnad motsvarande minst tio nya storskaliga reaktorer. Utbyggnaden ska ske i takt med elsystemet, ta hänsyn till var ny konsumtion och produktion förläggs, teknikutveckling av ny kärnkraft, möjlighet till förlängd drift av befintlig kärnkraft samt att utveckling av flera tekniker ska främjas.

I del 1 och 2 tas 12 definierade sakfrågor upp - Dubbel prövning, Instansordning och överprövning, förtursregel i miljöbalken, samordnad prövning, harmoniserade godkännanden och annan förprövning, andra åtgärder för effektiv prövning, trösklar vid tillståndsprövning, diversifierat avgiftsuttag, ikraftträdande av nya avgifter, stegvis inbetalning av ansökningsavgift, finansieringsform för förprövning samt andra avgifter vid tillståndsprövning.

En så kallad Expertgrupp är knuten till utredningen med ett tjugotal representanter. Uppdragen enligt steg 1-3 handlar om effektivisering, men med fortsatt hög strålsäkerhet. En konsekvensutredning ska göras och förslagen som läggs ska vara analyserade enligt utpekade områden. I det arbetet kommer Expertgruppen med sin breda sammansättning att vara till stor hjälp. KSO:s ordförande, Andreas Erlandsson, är utsedd till ledamot i Expertgruppen. Under 2025 kommer det att arbetas med del 3 och 4 i utredningen. Expertgruppen som arbetar med del 1 och 2 kan eventuellt bytas ut till de två sista delarna. I Expertgruppen finns representanter från följande: regeringskansliet, SSM, SKR, mark-och miljödomstolen, energiföretagen, Fortum, Vattenfall, Kärnfull Next och Blykalla, Svenska Naturskyddsföreningen samt KSO. Uniper är inte med i expertgruppen. Utredningen har ett eget sekretariat.

Den första delen av uppdraget omfattar initialt tillståndprocessen för ny kärnkraft. Nästa fråga rör avgiftsnivåerna som industrin betalar till SSM. Avgiften ska täcka kostnaden, men inga ”överavgifter” bör förekomma. Del ett ska slutredovisas hösten 2024. Del två i uppdraget omfattar kärnavfallsprogrammet med den nya typen av SMR-avfall. Denna del ska redovisas 2025-12-31. Den tredje och sista delen i uppdraget rör anpassning av beredskaps- och planeringszonerna. Del tre ska slutredovisas 2026.

Av ordförandens redovisning framgår att delen om kärnavfallsfrågorna bedöms som den tuffaste delen i utredningen enligt den särskilda utredaren Pernilla Sandgren. Övriga aktörer tänkbara aktörer har inget SKB som övriga kraftföretag.

Ordföranden menar att av de tre berörda länsstyrelserna bör en av dessa utses som expertmyndighet i den framtida processen.

Ordföranden tycker det är många tekniska frågor som diskuteras i Expertgruppen, men samtidigt gäller det att bevaka lokalsamhällets frågor. Det gäller att ge kommunerna förutsättningar att bygga upp lokal kompetens i likhet med vad som gjordes under slutförvarsprocessen för att kunna kommunicera med invånarna.

Slutligen framhåller ordföranden att Expertgruppen har möten ungefär varje månad förutom under sommaren. Utredningen ska påbörja sin rapportskrivning till regeringen i september. I det sammanhanget framkommer att ordföranden avser att använda KSO-samordnaren i arbetet och även vissa tjänstemän i Oskarshamns kommun.

Av den efterföljande diskussionen i styrelsen framkommer att utredaren och expertgruppen har en komplex och inte alldeles enkel uppgift.

Fabian Sjöberg tar upp frågan om det möjligtvis finns en öppning att spela in frågan om mer ekonomiska resurser till kommunerna? Till exempel via fastighetsskatt eller produktionsskatt!? Motivet är de stora infrastruktursatsningar som krävs i berörda kommuner. Ordföranden anser att detta är mer av en skattefråga som bör hanteras separat och kräver breda politiska lösningar.

Noteras också att vice ordföranden har haft en dialog med den energipolitiska talespersonen inom Moderaterna, Mats Green och ordföranden kommer att ha det med den energipolitiska talespersonen inom Socialdemokraterna, Fredrik Olofsson.

Beslut

Uppföljningen och rapporten anses mottagna.

4. Statskontorets regeringsuppdrag om översyn av s.k. nämndmyndigheter bl. a. de lokala säkerhetsnämnderna

Statskontoret har fått i uppdrag av regeringen att analysera uppgifterna för och organiseringen av de myndigheter under regeringen som leds av en nämnd. Uppdraget ska redovisas till finansdepartementet senast den 13 juni 2024. Det finns totalt 45 nämndmyndigheter. Statskontoret samlar in information från nämndmyndigheterna, departementen, men också andra relevanta aktörer som har information att tillföra till deras översyn/analys. När uppdraget är genomfört och överlämnat till finansdepartement har de, enligt dem själva, ingen möjlighet att rå över vad som händer med slutrapporten. Det kan också vara så att departementet senare remitterar förslagen så det då finns möjlighet för KSO, som inte är remissinstans i nuläget, att lämna ett formellt yttrande.

I samband med översynen har Statskontoret per den 5 februari begärt in svar på en enkät om verksamheten vid de tre lokala säkerhetsnämnderna. KSO- samordnarens PM med gemensamma KSO- synpunkter har också skickats in till myndigheten. Utöver ovanstående har även en dialog förts vid ett digitalt möte med Statskontorets handläggare den 6 mars. Vid mötet deltog följande från KSO/säkerhetsnämnderna: Andreas Erlandsson, Lennart Owenius, Kersti Ingemarsson, Jennica Toresson och KSO- samordnaren.

Konstateras att de lokala säkerhetsnämnderna har besvarat enkäterna om nämndernas verksamhet. Ett dialogmöte har genomförts med myndigheten, som var bra där kommunerna fick framföra sina synpunkter. Samtidigt slås fast att kärnkraft är ett nationellt ansvar och inte ett kommunalt ansvar. För övrigt finns det idag inga naturliga kontaktytor gentemot industrin och myndigheterna utöver de lokala säkerhetsnämnderna. Ur en demokrati- och insynsaspect kan man därför undra var Statskontoret/staten ska göra effektiviseringsvinsterna som regeringsuppdraget till stor del handlar om!?

Ordföranden framhåller att han i Kärnkraftsprövningsutredningens expertgrupp har tryckt på de centrala KSO- frågorna och vikten av ersättning för arbetet kommunerna gör. Nu får Statskontorets rapport till finansdepartementet avvaktas.

Beslut

Uppföljningen av översynen anses mottagen.

5. Fråga om ev. nya medlemskommuner i KSO

SMR- förstudier pågår på tre befintliga platser/medlemskommuner (Nyköping, Oskarshamn och Varberg). SMR- förstudie pågår även vid Marviken i Norrköpings kommun. Dessutom finns Westinghouse Bränslefabrik i Västerås kommun samt ESS och MAX IV i Lunds kommun (Internationellt centrum som är världsledande inom materialvetenskap och life-science. MAX IV invigdes 2016 och planen är att ESS ska börja leverera forskning 2027).

Finns behov av analys rörande förutsättningarna för eventuellt medlemskap ser ut. Även behov av en plan inför framtiden gällande potentiellt möjliga platser/kommuner m.a.a. regeringens satsning på ny kärnkraft.

Presidiet har beslutat att KSO:s ordförande ska kontakta Västerås kommun och vice ordföranden ska kontakta Lunds kommun. Regeringens planer och lagstiftning för ny kärnkraft kan också komma att innebära nya lokaliseringar.

Vid dagens sammanträde framkommer att presidiet inte har något att rapportera. KSO kommer, i enlighet med tidigare beslut, fortsätta att följa frågan.

I sammanhanget nämner KSO- samordnaren att ett nätverk för ett 20- tal norska kommuner med intresse av ny kärnkraft håller på att bildas. Haldens kommun är en av dessa och kommunen besöker Oskarshamn den 12/6. Ett besök genomförs vid OKG AB. Dessutom sker ett möte med Oskarshamns kommun och KSO-ordföranden samt samordnaren.

Beslut

KSO fortsätter att följa frågan och rapporter efter kontakterna med Västerås och Lunds kommuner emottas.

Informationen anses i övrigt mottagen.

6. Omvärldsbevakning/ GMF- information

Vid dagens sammanträde informerar GMF- rapportören Fabian Sjöberg, tillika vice president i GMF. Av informationen framgår bland annat att GMF och Fabian deltog i toppmötet kärnkraft med regeringschefer m.fl. Samarbetet med IAEA och det etablerade Globala partnerskapet till att GMF fick delta utan att gå via regeringarna. GMF hade ett särskilt möte med IAEA:s generaldirektör. Dessutom genomfördes ett möte med sydkoreanska företrädare. Fabian Sjöberg har även besökt GMF:s motsvarighet i USA, ECA.

Vidare informeras om strategi-mötet i Lovisa, Finland den 15/4-17/4 där både Fabian Sjöberg och KSO- samordnaren deltog utöver ett antal representanter från europanätverkets medlemsländer. Konstateras bland annat att ekonomin i nätverket har stärkts på senare år, inte minst på grund av nya medlemmar. Samtidigt är det högre förväntningar på GMF inför framtiden och en utvecklad internationell samverkan. Se i övrigt punkterna på dagordningen nedan.

Samordnaren påtalar att förslaget till budget för GMF 2025 innebär en ökning av KSO:s medlemsavgift på cirka 10 000 kronor. Budgeten fastställs av årsmötet i oktober.

a) Rapport från First Nuclear Summit i Bryssel 22-23 mars.

IAEA och Belgiska staten var arrangörer. Klimatförändringarna och IAEA:s arbete med att stödja utvecklingen av ren energi i lokalsamhället skapar ett behov av detta toppmöte som samlar kommuner, näringsliv och nationella regeringar. Vid mötet samlades regeringsledare och representanter från kärnkraftsindustrin och olika ideella organisationer på ett kärnenergitoppmöte.

Bland annat deltog medlemmar i det globala partnerskapet för kärntekniska kommuner, Global Partnership of Nuclear Communities, med kommuner från arton länder i Europa, USA och Kanada. Dessa företrädde av europanätverket GMF, Energy Communities Alliance (ECA) USA och Canadian Association of Nuclear Host Communities (CANHC) Kanada. Deklarationen om det globala partnerskapet för kärnkraftskommuner som släpptes vid mötet belyser lokala myndigheters och lokalsamhällets roll i kärnkraftsutvecklingen som partner till industrin och regeringen.

Inom EU har European Nuclear Alliance (Industrin) bildats. GMF avser söka medlemskap eftersom alliansen även studerar lokal insyn och påverkan i tillståndsprocessen för ny kärnkraft.

b) Rapport från GMF- möte i Lovisa kommun, Finland, 17/4-19/4.

Vid mötet avhandlades strategiska frågor för GMF i framtiden. Studiebesök genomfördes även vid Lovisa kärnkraftverk och Fortum informerade om sina planer på ny kärnkraft i Finland och den förstudie som genomförts kring SMR m.m. Fabian Sjöberg och KSO- samordnaren deltog i mötet.

Noteringar från strategimötet föreligger vid sammanträdet. KSO- samordnarens svar på enkätsvar rörande framtidsfrågor för GMF och framtida profilering och frågan om namn på europanätverket föreligger också vid mötet.

Dessutom föreligger en Fortum- presentation (engelska) rörande förstudien om ny kärnkraft i Finland (avfotograferad).

c) ”Local communities in the energy transition - New Nuclear development.” Work shop i Saint Vulbas, Frankrike.

Arrangör är det franska nätverket för kärntekniska kommunen, ARCICEN. GMF medverkar i konferensen. Noteras bör att GMF gärna vill ha med Frankrike som medlemmar i nätverket igen. Fokus för work-shopen ligger på lokalsamhällen i energiomställningen – Utvecklingen av ny kärnkraft. Fabian Sjöberg, deltar i konferensen. Programmet för work-shopen föreligger vid sammanträdet.

d) 18/9-20/9 CET- konferens Oskarshamn.

Samordnaren för en dialog med konferensledningen om GMF/KSO:s medverkan i programmet. Vid motsvarande konferens 2022 lämnade GMF en presentation. Samordnaren avser att delta.

CET2024 – konvergerande energiteknik och framtiden för Europas energisystem. Hur säkrar vi bäst omställningen till ett klimatneutralt Europa? Vilka investeringar krävs för att motivera lägre priser och ett hållbart energisystem som ger energisäkerhet till Europa? Konferensen kommer att presentera status för nya kärnreaktorprojekt inklusive SMR-teknik och kommer också att diskutera tekniska såväl som regulatoriska aspekter och deras potential för avkarbonisering och elektrifiering av Europa på nationell, regional och lokal nivå.

Kärnkraftens livscykel kommer att diskuteras, inklusive avveckling. Vid konferensen kommer också synpunkter på energimarknadernas roll för att nå klimatmålen att presenteras. Ytterligare ett avsnitt fokuserar på framtidens konvergerande energisystem, som möjliggör integration av vindkraft och sol med energilagring och med kärnkraft, och i synnerhet SMR, som producerar el och väte och tjänster som CO₂-avskiljning och fjärrvärme.

Se webblänk: <https://cet2024.org/>

e) Avisering om GMF:s årsmöte och seminarium i Salamanca, Spanien, 8/10-9/10.

Fabian Sjöberg deltar som vice president i GMF.

Av det preliminära programmet framgår följande:

7/10

Ankomst Madrid Barajas flygplats. Bussresa från Atocha-stationen till Salamanca (2:30-3:00 timmar)

Välkomstmottagning kl. 19.00.

8/10

- Årsmötesförhandlingar
- Transport till Juzbado (30 min) och besök ENUSA (bränslefabrik)
- GMF-diskussioner
- Guidad tur Salamanca

9/10

- Återresa till Madrid och hemresa med flyg.

Beslut

GMF-informationen anses mottagen.

7. Rapport från Strålsäkerhetsmyndighetens informationsmöte om kärnavfallsfrågor den 10 april.

Under mötet gav representanter för myndigheten översiktlig information om det arbete som pågår på myndigheten kring radioaktivt avfall. Regeringen har gett tillstånd enligt lagen om kärnteknisk verksamhet till slutförvaring av kärnavfall och använt kärnbränsle från dagens reaktorer.

Nu pågår stegvisa prövningsprocesser enligt kärntekniklagen för ett slutförvar för använt kärnbränsle och utbyggnad av det befintliga slutförvaret för kortlivat radioaktivt avfall. Strålsäkerhetsmyndigheten ska godkänna säkerhetsredovisningar i olika steg innan slutförvaren kan tas i drift. Under mötet informerar myndigheten bland annat om läget för prövningsprocesserna för slutförvaring och mellanlagring. Samtidigt finns det planer på nya reaktorer i Sverige, med nya avfallsströmmar som inte ryms inom dagens avfallsprogram.

Under mötet presenterar Strålsäkerhetsmyndigheten det arbete som pågår med att kart-lägga nytt avfall från SMR:er.

Program:

1. Strålsäkerhetsmyndighetens GD Michael Knochenhauer hälsar välkomna
2. Aktuella prövningsprocesser för slutförvar och mellanlager. Det senaste om det planerade slutförvaret för använt kärnbränsle i Östhammar och utbyggnaden av slutförvaret för lågaktivt avfall (SFR). Även om utvidgningen av det centrala lagret för använt kärnbränsle (Clab) i Oskarshamn - Lisa Ranlöf, enhetschef, SSM
3. Internationell granskning av Sveriges ramverk för hantering av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall (Artemis) -Michael Egan, utredare, SSM.
4. Strålsäkerhetsmyndighetens arbete med uppdaterade föreskrifter för geologiska slutförvar -Bo Strömberg, utredare, SSM.
5. Vad händer med det feldeponerade avfallet i SFR? -Anders Wiebert, utredare, SSM
6. Strålsäkerhetsmyndighetens utredning om avfall från SMR reaktorer- Jinsong Liu, utredare, SSM.

Vid mötet föreligger YouTube- länk till det inspelade informationsmötet samt samtliga presentationer. [Informationsmöte om kärnavfallsfrågor 10 april 2024 \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...).

Beslut

Informationen anses mottagen.

8. Information om planering av SSM:s internationella workshop "Forum on Stakeholder Confidence (SFC)" (under OECD/NEA) den 23-24 september i Stockholm.
-

Konferensen kommer att handla om deltagande i processen framåt efter regeringens beslut om ett slutförvar för använt kärnbränsle. Östhammar och Oskarshamns kommuner är inbjudna. Varbergs kommun/lokala säkerhetsnämnden vid Ringhalsverket överväger ev. deltagande i konferensen. KSO- samordnaren deltar i SSM:s planeringsgrupp tillsammans med representanter från Oskarshamns och Östhammars kommuner. Samordnaren har även kontakt med GMF:s samordnare, Meritxell Martell, som bland annat kommer att vara moderator vid en session dag två i Östhammar.

Vid sammanträdet föreligger SFC- konceptet (engelska). "Stakeholder participation when moving towards construction and operation of deep geological repositories – draft concept paper".

OECD/NEA rapport med en praktisk guide för att förklara de organisatoriska egenskaper, attribut och sätt att tänka som kan hjälpa en tillsynsmyndighet att bygga och upprätthålla förtroendet gentemot olika intressenter och allmänheten. Guiden ger exempel på åtgärder och aktiviteter som kan vidtas för att visa dessa egenskaper i praktiken. Se sid. 32 i rapporten. Webblänk: <http://www.oecd-nea.org/>

Beslut

Informationen anses mottagen.

9. Rapport från forskningsinstitutet RISE work-shop "Forskning och innovation för utveckling av svensk kärnkraft" den 19 mars.

Syftet med konferensen var att samla regeringskansli, myndigheter, akademi, forskningsfinansiärer och industri runt rubricerade fråga. Regeringen satsar mycket medel på kärnkraftsrelaterad forskning och under work-shoppen fördes ett samtal om hur dessa medel bör användas. Föredragshållarna gav olika perspektiv på temat. På den efterföljande work-shoppen gjordes en fördjupning kring olika teman.

KSO:s ordförande var inbjuden som föredragshållare under rubriken "Kärnkraft i lokal-samhället". Andreas Erlandsson lämnar en rapport från konferensen. Vid sammanträdet föreligger även det bildspel som visades under föredraget. Fokus låg på hur de lokala säkerhetsnämnderna arbetar med insynen i den kärntechniska verksamheten och neutral information till allmänheten. Dessutom lyftes även vikten av öppenhet och transparens fram, inte minst i processerna rörande ny kärnkraft. Mervärdesavtalet berördes också och vikten av resurser till berörda kommuner för att kunna utveckla lokalsamhället.

Beslut

Rapporten anses mottagen.

10. Uppföljning av RISE projektansökan till Energimyndigheten "Kärnkraft i samhället".

Det statliga forskningsinstitutet RISE lämnade den 19 september 2023 in en forskningsansökan benämnd "Kärnkraft i samhället" till energimyndigheten. KSO och de tre kommunerna med kärnkraftverk i drift skrev i sammanhanget på en viljeförklaring att medverka i projektet om ansökan skulle godkännas av myndigheten. Ett beslut förväntades under april månad i år.

Samordnaren meddelar vid sammanträdet att RISE nu har fått avslag på sin ansökan.

Energimyndigheten motiverar avslaget med att det föreslagna projektet mest avsåg att utveckla en samverkansplattform med berörda aktörer och därför inte kan anses föra forskningen kring fossilfri energi framåt.

Beslut

Uppföljningen anses mottagen.

11. KSO- möte 14-15 november (fysiskt möte lunch-lunch).

Styrelsen har tidigare beslutat att årets fysiska möte den 14-15 november ska äga rum i Östhammar. Till mötet kommer även ledamöterna i de lokala säkerhetsnämnderna att bjudas in.

Ett program för mötet ska tas fram av Östhammars kommun och KSO- samordnaren. Med anledning av att Kersti Ingemarssons sjukskrivning så kommer kontakterna med Östhammars kommun att återupptas längre fram. Vid sammanträdet framkommer att Fabian Sjögren och Lisa Norén kommer att ta med sig frågan om planeringen av mötet till berörda tjänstemän. Återkoppling kommer att ske till KSO- samordnaren.

Beslut

KSO- samordnaren får i uppdrag att tillsammans med Östhammars kommun fortsätta planeringen av mötet den 14/11-15/11 och fram ett program för mötet.

12. Övriga frågor

a) Information om SNS forskningsrapport ”Framtidens energisystem”. (SNS = Studieförbundet Näringsliv och Samhälle)

Detta är ett projekt som bedrivits sedan 2021 och som omfattar flera olika delprojekt/rapporter. Fokus ligger på hur framtidens energisystem bör utformas för att möta klimatmålen krav och samtidigt ge trygg energi- försörjning. Se webblänk: <https://www.sns.se/framtidens-energisystem/>

b) Utredningen om förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter, Ju 2023:22.

Den 25 mars 2024 skickade Utredningen om förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter, Ju 2023:22, ut en digital enkät till statliga myndigheter (lokala säkerhetsnämnder), kommuner, regioner och övriga organ som anges i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Enkäten innehåller frågor om behovet av ett utökat informationsutbyte, och resultatet av enkäten kommer att ligga till grund för utredningens överväganden och förslag om en ny generell sekretessbrytande bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen. Regeringen har tillsatt utredningen som bl.a. ska titta på frågan om hur en generell sekretessbrytande bestämmelse skulle kunna se ut.

I utredningens uppdrag ingår även att kartlägga behovet av att aktörer inom den offentliga sektorn får förbättrade möjligheter att utbyta information, särskilt i syfte att förhindra, förebygga, upptäcka, utreda eller ingripa mot fusk, felaktiga utbetalningar, regelöverträdelser eller brottslighet.

c) Rapport från KSO- samordnarens intervju den 13/5 med Danskät Näringslivs tankesmedja Axzelfuture analys med anledning av en studie om kärnkraft som en del i den danska energimixen. Motsvarande intervju har även genomförts med slutförvarsorganisationen i Östhammars kommun.

Noteras att danska riksdagen 1985 beslutade om ett förbud mot Atomkraft. Intervjuaren menade att det förmodligen att bli svårt att ändra beslutet på grund av den parlamentariska situationen. Under intervjun framkom bland annat att danskarna förvånas över att allmänhetens förtroende för den kärntekniska verksamheten är så högt som över 80 procent i både Oskarshamns och Östhammars kommuner. Samtidigt visade intervjun på ett intresse för hur kommunerna arbetar med insynen i den kärntekniska verksamheten genom de lokala säkerhetsnämnderna samt sättet hur kommunerna och KSO fokuserar på vikten av öppenhet och transparens i processerna kring ny kärnkraft i Sverige och även inom EU genom GMF- nätverket.

d) Information om att OKG AB har tecknat vätgasavtal med företaget Hynion. Syftet är att säkerställa tillgången på fossilfritt drivmedel till Hynions vätgasstationer i större städer i Skandinavien.

13. Externt föredrag kl. 09.30-10.00 - Vattenfalls förstudie om ny kärnkraft vid Ringhals. Desirée Comstedt, ansvarig för utvecklingen av ny kärnkraft.

Vattenfall har den 19/2 redovisat sin förstudie. Företaget förbereder nu en ansökan till SSM, men har ännu inte bestämt hur många eller vilken typ av reaktorer (storskalig eller SMR) man kommer att bygga. Enligt förstudien finns det på Väröhalvön utrymme för 3-5 SMR-reaktorer. Byggnation av fler reaktorer kräver bl. a. en utredning om naturreservatsfrågor i området. Vattenfalls planer bygge på att staten medfinansierar investeringen. Ett lokalt samråd kommer att genomföras våren 2024. Företagets målsättning är att en ny reaktor vid Ringhals ska kunna tas i drift i början på 2030- talet.

Desirée Comstedt är sedan den 1/2 2024 chef för ny kärnkraft inom Vattenfall. Hon har arbetat med dessa frågor i två år tidigare. Kompetensen inom området finns i Vattenfall.

Vattenfall har hög takt i sitt arbete med ny kärnkraft och veckovisa avstämningar med flera parter. Therése Comstedt framhåller att detta är en värld som är väldigt rörlig, men stimulerande just nu. Samtidigt krävs fasta ramar för det framtida arbetet.

Under 1990- talet hade Sverige ett elnät som varit färdigbyggt och endast förvaltades, men däremot inte var anpassat för intermittent kraft såsom förnybar el eller ny kärnkraft. Elektrifieringen blir nu den största omställningen sedan industrialiseringen på 1800- talet. Vattenfall vill vara ledande i detta på kommersiella grunder. Företaget inte gå in i investeringar som inte är lönsamma.

Det finns ett stort elbehov från industri och transportsektorn. Industrin måste ha garantier att de får el när den behövs till konkurrenskraftiga priser. De måste också kunna lita på att de får el när de behöver den annars söker de sig till andra marknader. Det är därför viktigt med utbyggnad av all elproduktion. Desirée Comstedt menar att om det inte sker någon utbyggnad av storskalig produktion av elkraft 2035 så kommer kärnkraften att försvinna.

Vattenfalls anläggningar börjar fasa ut 2040/45. Nu pågår utredningar om livstidsförlängning till 2060- talet. Strålsäkerhetskraven är höga under hela livscykeln. Vattenfall äger idag fem kärnkraftverk. Om reaktorer faller bort så måste man titta på hur detta påverkar samtliga anläggningar. Förhoppningar finns om att ett beslut kan tas om livstidsförlängningar. Detta innebär i så fall 50 miljarder i investeringar. Samtidigt driver Vattenfall avvecklings- och rivningsprojekt vid Ringhalsverket. En fråga som kan behöva ställas är vad klarar både Vattenfall som anläggningsägare och underleverantörerna av?

Ny kärnkraft innebär större reaktorer med större risker. För närvarande är myndigheterna inte mogna att ta sig an nybyggnation. Regelverket för detta finns inte. Kompetensen finns inte heller kvar i Sverige. För Vattenfall gäller det nu att få fram en livskraftig flotta som garanterar 3-4 GW i nytt kärnkraftsprogram.

En viktig fråga för industrin och Vattenfall är den som rör riskdelning med staten. Marknadsrisken är konstant. Projekteringskostnaden är som högst vid byggnation av de första reaktorerna. Ju mindre osäkerheter ju mindre ekonomisk risk.

Det finns ett behov av garanti från staten om ett kärnkraftsprogramms storlek. Enbart kreditgarantier räcker inte. Vattenfall har 600 miljarder i tillgångar. Samtidigt är finansieringskostnaderna mycket höga. Olika riskfinansieringsmodeller studeras, bland annat: ”Contracts for difference”, som i Storbritannien. Även en ny modell som benämns ”Regulated Asset Base” studeras och den används i Polen. Vidare även ”Special purpose vehicle” i Frankrike där staten tar hela risken. I Finland används en modell som benämns: ”Turned Key-Fixed Price with State guarantees”.

Slutligen framhåller Therese Comstedt att det pågår många utredningar för närvarande, såsom:

- riskdelningsutredningen (augusti-24) . ska hitta en riskdelningsmodell för svenska förhållanden/energisystemet.
- utredning av elsystemet.
- miljöbalksutredningen/miljöprövningen. Ska inte ta 11 år för en ansökan typ slutförvaret.
- ”Kärnkraft ett andra steg”, Kärnkraftsprövningsutredningen, där del 1 omfattar tillståndsprocesserna och avgifterna industrin betalar till tillsynsmyndigheten.

Regeringen har ett högt tempo i dessa frågor och det är bra, men ibland svårt att hitta resurser till alla utredningar.

Ordföranden framhåller att vi lever i en demokrati och regeringar kommer och går, medan livstidsförlängningar gäller över långa perioder som kräver långsiktiga politiska beslut. Desirée Comstedt framhåller i sammanhanget att Vattenfall gärna ser en färdplan för en grön omställning i Sverige. Det finns också funderingar på att avtala om vissa lösningar istället för att lagstifta om dem. Samtidigt kan detta inte heller vara alltför politiskt laddade frågor om processen ska gå framåt.

Samordnaren ställer en fråga om möjligheten till en harmonisering av tillståndsprocessen inom EU. Av svaret framgår att en europeisk licensieringstillståndsprocess ses som svårt eftersom det troligen tar för lång tid. Dessutom kan detta komma att innebära komplexa föreskrifter i så fall. Vidare framhålls att finska tillsynsmyndigheten STUK har lärt sig mycket i samband med bygget av Olkiluoto 3. Förhoppningsvis delar myndigheten med sig av kunskaperna.

Vidare framkommer att Vattenfall har ansökt hos länsstyrelsen i Halland och SSM om en samrådsprocess för ny kärnkraft på Väröhalvön. PBL berörs också när det gäller själva ansökan om siten. Fastigheter behöver också köpas loss på Väröhalvön. Dessutom behöver även frågan om hur befintligt naturreservat ska hanteras diskuteras. Vattenfall har fått offerter på SMR- reaktorer som utvärderas just nu. Företaget studerar vilka partners som kan krävas för att gå in i detta stora projekt. Väröhalvön kan uppfattas som begränsat till ytan eftersom det krävs stora ytor.

Ordföranden framhåller att Sveriges konkurrenskraft kräver att ny kärnkraft måste komma på plats ganska omgående. Det gäller för Sverige att bli ledande i den gröna omställningen.

Susanne Qvist pekar på vikten att se helheten och inte bara enskilda delar. Det gäller därför att sluta att använda kärnkraften som ett slagträ gentemot varandra politiskt. En fråga ställs även till Vattenfall och den gäller om Vattenfall har en tidplan? Desirée Comstedt svarar att det beror på. Eftersom det fortfarande krävs en hel del information och underlag. Exempelvis är riskdelningen en fråga som kräver ett besked från regeringen. Omställningen kräver även ett företagsledningsbeslut om denna stora satsning och konsekvenserna för Vattenfall måste vara klara. Därför krävs ett högt tempo i de utredningar som pågår.

14. Externt föredrag, kl. 10.30-11.00 – ANiTA (Academic-Industrial Nuclear Technology Initiative to Achieve a Sustainable Energy Future) vid Uppsala universitet samt forskningsprojektet “Implementering av ny kärnkraft i Sverige” – Centrumföreståndare professor Ane Håkansson

Ane Håkansson är centrumföreståndare för Nationellt Kompetenscentrum ANiTA vars syfte är att samla akademisk och industriell kärnteknisk kompetens gällande ny kärnteknik i Sverige. Centret finansieras med 1/3 vardera av akademien, kärnkraftindustrin i Sverige och Finland samt Energimyndigheten.

Ane Håkansson inleder med att konstatera att det åtgår lite bränsle och genereras ganska lite avfall i kärnkraftsproduktionen. Kärnkraften är även både planerbar och har hög tillgänglighet > 90%. Kärnkraften ger också väldigt lite miljöavtryck. Det går även åt lite material/stål m m för att producera 1 kWh. Han menar att avfossiliseringen startade redan 1972 när O2 togs i drift. Mängden el och låga kostnader bidrar till ökad produktionskapacitet inom industrin och har Sverige till stor nytta. När det gäller ny kärnkraft anser Ane Håkansson att det borde vara så att staten tar ett stort ansvar för finansieringen.

ANiTA- projektet studerar enbart SMR med lättvattenteknik. Anläggningarna är inte så små utan kräver en hel del yta, men medger ett mindre miljöavtryck. Kapaciteten är på 300 MW eller mindre. Storleken gör att de kan transporteras per lastbil eftersom de är byggsatser eller enskilda enheter. Kärnklyvning sker för att generera värme och/eller energi. Lättvattentyp innebär att de är jämförbara med dagens reaktorer och reaktorer av Generation 4. ANiTA tittar främst på lättvattentekniken eftersom de står i fokus för tillverkning i närtid. Detta är en beprövad teknik som främst använts på militära fartyg. Reaktorerna ska nu ställas om för civil produktion. Högt driven standardisering ska leda till att SMR- reaktorerna blir godkända för operativ drift direkt. Fabriks- tillverkningen sker i stora serier för att pressa priserna. Vid en jämförelse med vindkraftverk så var de första dyra att producera, men nu är SMR- reaktorerna billigare att producera. SMR har hög skalbarhet och man kan därför komplettera med flera. SMR kan även användas för värme t. ex. för processproduktion. Avsaltning av havsvatten är ett annat användningsområde. Vätgasproduktion är också möjlig. Sammantaget så är SMR- reaktorer lämpliga för både värme- och elektricitets- produktion med stabil leverans.

Aktuella konstruktioner för SMR-reaktorer är exempelvis Westinghouse AP 300 och GE Hitachi BWRX samt Rolls Royce och Nuward (franska EDF).

ANiTA- projektet studerar bland annat hur det nuvarande kärnkraftsprogrammet i Sverige kunde lanseras så effektivt. I projektet olika kompetenser samman inom akademien, industrin och hos staten. ANiTA fungera som en länk mellan dessa aktörer och allmänheten. Kunskapsprojektet tar fram kunskapsbaserad information för att kunna införa ny kärnkraftsteknik.

För närvarande är 14 FOU- projekt på gång och även icke tekniska projekt enligt nedan:

- det svenska sammanhanget
- bränsle och härd
- lagstiftning och regelverk
- industriella processer projekt och finansieringsmodeller
- internationell kärnämneskontroll
- vattenkemi
- reaktorövervakningssystem
- säkerhetsanalyser
- strukturella material
- återvinning av använt kärnbränsle (Generation 4 reaktorer).

Kunskapscentret ser även tillbaka inför framtiden genom att snegla på hur man en gång utvecklade dagens framgångsrika kärnkraftsprogram i Sverige. Forskningsprojekten bemannas av doktorander och postdoktorala forskare samt specialister från såväl akademi som industri. Ane Håkansson framhåller även vikten med kompetensförsörjning inom området, som underlätits under många år.

Ett aktuellt forskningsprojekt benämns ”Implementering av ny kärnkraft i Sverige”. Projektet berör specifikt införande av ny kärnkraftsteknik i Sverige med fokus på implementering av ny kärnteknisk verksamhet och dess påverkan på kärnkraftssektorn och samhället i stort. I detta ingår en kartläggning av aktörer som är verksamma inom kärnkraft idag, kartläggning av nya aktörer och initiativ gällande ny kärnkraft samt kartläggning av framtida aktörer inom kärnkraft. Både dess möjligheter men även begränsningar och hinder. Inom detta ingår bland annat aspekter såsom möjligheter/hinder till nya reaktorer och möjligheter/hinder kring hantering av kärntekniskt restavfall. KSO- samordnaren har den 25/4 intervjuats av forskare i detta projekt.

Konstateras att projektet ”Implementering av ny kärnkraft i Sverige” är av intresse för KSO och att kunskaperna och erfarenheterna i KSO är av intresse för projektet. Samverkan bör därför utvecklas framöver. ANiTA diskuterar gärna om det finns forskningsfrågor som är av intresse för KSO att belysa.

15. Avslutning

Ordföranden framför ett tack till Desirée Comstedt, Vattenfall, och Ane Håkansson, ANiTA-projektet för intressanta externa föredrag.

Avslutningsvis tackar ordföranden styrelsen för ett bra möte.

Andreas Erlandsson
Ordförande

Ted Lindquist
Samordnare/Gen.sekr.